

บทที่ 4

พิธีกรรมงานศพของชาวจีน

ลักษณะพิธีศพแบบจีน

พิธีศพของชาวจีนนั้น เราสามารถมองความแตกต่างกับพิธีศพของคนไทย ได้จากลักษณะต่อไปนี้ คือ

1. ลักษณะโรงศพของจีน จะเป็นโรงไม้ที่มีรูปทรงมนเหมือนดอกไม้
2. ประเพณีงานศพของชาวจีนไม่มีการเผาศพ มีแต่ฝังศพเท่านั้น
3. จะมีการเผาวัตถุที่จำลองแบบสิ่งของเครื่องใช้
4. ทำการเซ่นไหว้ด้วยอาหารคาว หวาน
5. มีการทำพิธี "กงเต๊ก" ส่งวิญญาณผู้ตายขึ้นสวรรค์

พิธีกรรมงานศพ

พิธีกรรมงานศพของคนจีน จะมีความซับซ้อนแตกต่างกันไปในกลุ่มของคนจีนแต่ละกลุ่มภาษา หากมองภาพรวมแล้วเราสามารถแบ่งพิธีกรรมออกได้เป็น 3 ช่วง ในการจัดพิธีศพ ดังนี้

1. การเตรียมพิธีและพิธีเชิญศพ
2. พิธีกงเต๊ก
3. พิธีส่งศพสู่สุสาน

ซึ่งแต่ละช่วงของพิธีนั้น จะมีขั้นตอนรายละเอียดปลีกย่อยลงไป และมีการประเพณีปฏิบัติที่มีความเชื่อต่าง ๆ มากมายทำให้เกิดความยุ่งยากในการเข้าใจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ยกประเด็นความเชื่อแยกไว้เป็นอีกหัวข้อหนึ่ง โดยจะอ้างถึงเพื่อให้ผู้อ่านได้รู้ต่อเนื่องในการเข้าใจพิธีมากขึ้น

1. การเตรียมพิธีและพิธีเชิญศพ

ขั้นแรก เมื่อผู้ตายตายลงแล้วจะถูกทำความสะอาดร่างกายให้สะอาด (อาบน้ำศพ แต่งตัว และขีดพอร์มาลิน) ถ้าเสียชีวิตที่โรงพยาบาล นางพยาบาลจะเป็นผู้จัดการเรื่องนี้ให้ญาติผู้ตายเพียงเตรียมอั่งเปา(เงินใส่ซอง)ให้เป็นสินน้ำใจ ถ้าหากเสียชีวิตที่บ้านผู้ทำหน้าที่อาบน้ำจะเป็นหน้าที่ของลูก ๆ นั่นเองเป็นผู้ทำหน้าที่ทดแทนพระคุณบิดามารดาจนวาระสุดท้ายของชีวิต

ขั้นสอง ติดต่อสถานที่และพิธี ลูกหลานจะติดต่อวัดหัวลำโพงเพื่อจองศาลาตั้งศพ โดยต้องกรอกใบรายการของวัดหัวลำโพง (ภาคผนวก ก) และแบบใบมรณบัตรของผู้ตายไปด้วย (ใบมรณบัตรต้องติดต่อทำที่เขตที่ผู้ตายได้เสียชีวิต) จากนั้นจึงติดต่อร้านโรงศพ เพื่อติดต่อซื้อโรงศพ (ถ้าหากไม่ได้เตรียมไว้) และปรึกษาเรื่องพิธีศพ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของร้านโรงศพ จะเป็นผู้ที่มีความชำนาญมากเรื่องธรรมเนียมพิธีศพของจีน จะคอยบอกลูกหลานผู้ตายได้ว่าต้องทำอะไรบ้าง เมื่อไร และเตรียมการอย่างไร

ขั้นสาม เจ้าหน้าที่ร้านโรงศพจะสอบถามประวัติของผู้ตาย แล้วเขียนลง "เตียบ" (เป็นกระดาษแผ่นยาวม้วนใส่อยู่ในกระบอกลอยหะ เขียนรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ตาย อย่างเช่น ชื่อ สกุล วัน เดือนปีเกิด ชื่อพ่อแม่พี่น้อง สามี ลูกชาย ลูกสาว ลูกเชย ลูกสะใภ้ ญาติที่อยู่ในเมืองจีน เป็นต้น เตียบเป็นของสำหรับผู้ตายที่เป็นผู้หญิงเท่านั้นซึ่งจะใส่ไว้ในโรงศพ ส่วนผู้ชายนั้นไม่ต้องมีเตียบ แต่จะต้องบอกรายละเอียดให้เจ้าหน้าที่ด้วยเช่นกัน

ขั้นสี่ ขณะที่ไปติดต่อสถานที่และอาบน้ำศพอยู่นั้น ลูกหลานส่วนหนึ่งก็ต้องช่วยกันเตรียมเครื่องใช้ของผู้ตายซึ่งจะฝังไปพร้อมผู้ตายด้วย และเตรียมเสื้อผ้า ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเลือกชุดที่ผู้ตายโปรดปรานใส่เมื่อยามมีชีวิตอยู่ หรืออาจจะเป็นชุดที่เตรียมไว้ในพิธีศพโดยเฉพาะ ใส่ให้ผู้ตายหลังอาบน้ำเสร็จ

สำหรับเรื่องเสื้อผ้านั้นจะดูแลเป็นพิเศษ เพราะถือกันว่า "ต้องไม่ให้ผู้ตายมีกระเป๋าติดตัวไป ถ้าไม่อย่างนั้นลูกหลานจะไม่เจริญไม่มีเงินทองติดตัว เพราะผู้ตายจะนำเงินทองไปด้วย" ดังนั้นเสื้อผ้าของผู้ตายควรดูอย่างละเอียดว่า กระเป๋าเสื้อผ้าถูกเย็บติดกัน ส่วนการเย็บนั้นก็จะต้องไม่มัดปมด้วย เพราะเชื่อว่าถ้ามัดแล้ว ชีวิตจะมีปมปัญหา เสื้อผ้าที่จะใส่ติดตัวผู้ตายนั้นจะก็ชุดก็ได้ เมื่อนับรวมกันแล้วต้องเป็นเลขคี่ โดยมีชุดขาวชั้นใน 2 ชุด 4 ชั้น (เป็นชุดที่ต้องใส่ตามธรรมเนียมประกอบด้วย เสื้อกางเกง ชั้นนอกเป็นผ้าป่าน ชั้นในเป็นผ้าซับในแบบเนื้อต่วน) และชุดที่สวยงามชั้นนอกอีก 1 ชุด 2 ชั้น สำหรับบางคนอาจมีการจ้างตัดเสื้อผ้าอย่างที่ตนเองต้องการ ไว้สำหรับใส่ในโรงโดยเฉพาาก็มีทำกัน เพราะกลัวลูกหลานทำไม่ถูกใจนั่นเอง

ขั้นห้า เมื่อแต่งตัวให้ศพเสร็จแล้ว ลูกหลานก็จะเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นชุดผ้าดิบ และต้องถอดรองเท้าเพื่อแสดงความเคารพต่อผู้ตายก่อนเข้าพิธี สำหรับการแต่งกายจะแตกต่างกันไปตามเชื้อสายจีนที่แตกต่างกัน (ดูจากหัวข้อการแต่งกายของผู้เข้าพิธีงเด็ก)

ขั้นหก พิธีเชิญศพ (พิธีรุ่งศพ)

1. พิธีบอกกล่าวถึงการจากไป พิธีเริ่มด้วยการที่สะใภ้เป็นผู้จุดธูปบูชาที่กลางแจ้ง เพื่อบอกกล่าวต่อเทพยดาฟ้าดินว่า ผู้ตายได้เสียชีวิตแล้ว ให้มารับดวงวิญญาณไปด้วย

2. พิธีหน้าศพ มีพระจีน (ที่ส่วนใหญ่มาจากสมาคมประจำตระกูลหรือสมาคมจีน เชื้อสายเดียวกัน หรือจ้างมา) มาทำพิธีสวดมนต์และเคาะบั๊กฮือตามเสียงสวดตลอดเวลา

3. ลูกหลานทุกคนรวมทั้งลูกเขย ลูกสะใภ้ ไหว้ผู้ตายด้วยธูป 3 ดอก ที่ปลายเท้าผู้ตาย แล้วเจ้าหน้าที่จะนำธูปทั้งหมดมาใส่ลงในน้ำที่ใช้ล้างหน้าศพ ในอ่างน้ำจะใส่ใบทับทิม (เป็นไม้มงคลของจีน) เติมน้ำมันตังเพื่อความเป็นสิริมงคล

4. พิธีการปฏิบัติต่อผู้ตาย มีรายการดังต่อไปนี้

4.1 การเช็ดหน้าเช็ดตัวผู้ตาย เริ่มจากเช็ดหน้าก่อน โดยเอาผ้าชุบลง 3 ครั้ง แล้วเช็ดแขน ชุบลงข้างละ 3 ครั้ง แล้วก้มกราบที่มือเมื่อเช็ดเสร็จแล้ว

4.2 การป้อนข้าวป้อนน้ำ ลูกหลานจะถือตะเกียบคีบข้าว ทำที่เป็นป้อนข้าวไปมาระหว่างผู้ตายกับลูกหลานผู้ป้อน เริ่มด้วยการป้อนข้าว ตามด้วยเต้าหู้เหลืองหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วก็ป้อนขนมหวานคือน้ำตาลทรายแดง จากนั้นก็ป้อนน้ำ โดยลูกหลานจะเอากิ่งทับทิมจุ่มน้ำมันตังพรมตะขี้ปากผู้ตาย พร้อมบอกผู้ตายให้ดื่มน้ำนั้น

แต่ละรายการในการทำพิธีจะเรียงลำดับตามความสำคัญของลูกหลาน โดยเริ่มจาก

- ลูกชายคนโต ลูกชายคนต่อมาเรียงลำดับ
- ลูกชายคนโตของลูกชายคนโต (เปรียบเสมือนลูกชายคนเล็กของผู้ตาย)
- ลูกสะใภ้ (การเรียงลำดับจะให้ลูกสะใภ้ทำหน้าที่ลูกสาว เนื่องจาก คนจีนถือว่าลูกสะใภ้เปรียบเสมือนลูกสาว ซึ่งมีความสำคัญว่าลูกสาวของตนเอง เพราะลูกสะใภ้แต่งงานแล้วต้องออกจากบ้านไปอยู่กับสกุลอื่นนั่นเอง)

- ลูกสาว เรียงลำดับตามอาวุโส
- ลูกเขย เรียงลำดับตามอาวุโส
- หลานใน คือ ลูกของลูกชาย และผู้ที่ใช้น้ำเดียวกับผู้ตาย
- หลานนอก คือ ลูกของลูกสาว และผู้ที่ใช้น้ำต่างจากผู้ตาย

5. จากนั้นก็นั่งฟังพระจีนสวดจนจบ

ชั้นเจ็ด โลงศพ ก่อนนำร่างผู้ตายใส่โลงศพ ลูกชายคนโตจะต้องจุดธูปไหว้ โลงศพ ซึ่งเปรียบเสมือนบ้านของผู้ตายต่อแต่นี้ไป ลูกชายคนโตจะทำการยกของถวายโดยชูขึ้นแล้วยกขึ้นลงเมื่อไหว้เสร็จแล้วก็เอาเลื้อยของผู้ตายเข็ดบนฝาโลงไปมา เหมือนทำความสะอาดบ้านเพื่อให้คนตายได้อาศัยอยู่ต่อไป บ้านของผู้ตายคนจีนจะเป็นโคงจีน (หีบบรรจุศพที่มีลักษณะด้านหัวกับท้ายแหลมมน) ลักษณะสี่ของโลงจะมี 3 สี่หลัก คือ

1. สี่ดำ
2. สี่มั่งคุดหรือสี่แดง
3. และสี่เซลเล็ก

ซึ่งจะแตกต่างกันไป แล้วแต่ความนิยมของจีนแต่ละกลุ่มภาษา คนจีนแต่จี๋วส่วนใหญ่จะนิยมโลงสี่ดำเป็นหลัก มีคนจีนแต่จี๋วบางมณฑลเท่านั้นที่นิยมใช้โลงสี่แดงเหมือนคนจีนแคะ สำหรับโลงสี่เซลเล็กนั้นนิยมกันในหมู่ชาวจีนไหหลำและกวางตุ้ง

สำหรับราคาของโลงศพนั้นมีราคาสูงมาก ถ้าหากผู้ตายมีรูปร่างที่ไม่ได้มาตรฐานแล้ว จำเป็นต้องสั่งทำเป็นพิเศษก็ยิ่งจะมีราคาสูงขึ้นไปอีก ราคาโลงจะประมาณหมื่นกว่าบาทขึ้นไป กระทั่งเป็นแสนก็มี

ด้านในโลง ภายใต้อาสน์จะบุผ้าฉนวน มีหมอนโบราณสำหรับรองศีรษะ มีหมอนอีกใบไว้รองเท้า สิ่งที่ได้ไปในโลงด้วยคือ พัดในซองผ้า ผูกมัดไว้ที่กลางอกของผู้ตาย เลื้อยผ้า รองเท้า กระดาษเงิน กระดาษทอง นวมด้วยกระดาษฟาง ใบชา และซีเหล็ก เพื่อใช้ซับน้ำเหลืองและดูดกลิ่น ซึ่งมีการจัดเรียงชั้น ดังรูป

หัวโลงจะใหญ่กว่าด้านท้ายโลง	ชั้น 6 ศพ (ผู้หญิงมัดผ้าเช็ดหน้า, เตียบ) (ผู้ชาย แวนตา, หมิงสือ, ปากกา)
	ชั้น 5 กระดาษเงิน (กิมจ๋า)
	ชั้น 4 กระดาษทองแผ่นใหญ่ (ตัวกิม)
	ชั้น 3 ซีรูปหรือซีกลบ
	ชั้น 2 ใบชา
	ชั้น 1 กระดาษฟาง

ด้านนอกโลง ส่วนใหญ่จะเขียนลายทองไว้ หรือมีตัวอักษรอย่างเช่น ชกลกชีว อยู่ที่ด้านหัวโลงบนโลง และท้ายโลง ความหมายคือ "ชก" หมายถึง ความสุข "ลก" หมายถึง ยศถาบรรดาศักดิ์ และ "ชีว" หมายถึง อายุยืน ที่ปลายโลง จะวางเครื่องเช่นไห้ว มีขนมไหว้ว กระจาดเงินกระจาดทอง และใบเบิกทางผ่านด้านต่าง ๆ ในโลกของวิญญาณ ซึ่งวิญญาณของผู้ตาย ต้องท่องไปถึง 7 สัปดาห์ (ด้านต่าง ๆ เหล่านี้ได้กล่าวไว้ในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ) ส่วนฝาโลงนั้นจะถูกปิดไว้ แต่ยังไม่ตอกตะปู และด้านบนสุดของโลงจะถูกคลุมด้วยผ้ากำมะหยี่สีแดง หรือสีน้ำเงิน เป็นต้น ซึ่งผ้าจะมีการปักไหมเป็นลวดลายงดงาม ฝาโลงจะถูกปิดไว้แต่ยังไม่ตอกตะปู

ขึ้นแปด นำศพไปวัด โลงศพจะถูกนำมาไว้ด้านนอกเตรียมขึ้นรถ ลูกหลานจุดธูปไหว้อีกครั้ง แล้วช่วยกันเผากระดาษเงินกระดาษทอง แล้วจึงนำโลงศพขึ้นรถ โดยมีลูกหลานนั่งไปด้วยในรถ และจะมีหลวงจีนซึ่งจะนั่งเป็นประธานด้านหน้า

เมื่อรถเคลื่อนขบวน ลูกหลานจะบอกผู้ตายว่า ลูกหลานกำลังจะพาไปวัด เมื่อรถออกเจ้าหน้าที่จะตะโกนว่า รถออกแล้ว แล้วให้ลูกชายช่วยตะโกนบอกต่อกับผู้ตายในโลงว่า รถออกแล้ว เวลาที่รถข้ามสะพานก็ตะโกนบอก เลี้ยวก็บอก รถถึงวัดก็บอก จนรถจอดจึงจะบอกเป็นครั้งสุดท้ายว่า "ถึงแล้ว" จากนั้นลูกหลานหรือเจ้าหน้าที่โลงศพจะช่วยกันยกโลงศพไว้บนแท่น ซึ่งเตรียมไว้ในศาลาตั้งศพ

ขึ้นเก้า ในศาลาตั้งศพที่วัดหัวลำโพง จะถูกตกแต่งไปตามธรรมเนียมจีนโดยมีป้ายผ้าเขียนไว้คล้ายแขวนอยู่ (ดังรูปในภาคผนวก ก) ซึ่งจะแตกต่างจากคนไทยที่จะมีพวงหรีดดอกไม้ เพื่อแสดงความเสียใจต่อการตาย ป้ายผ้านี้ส่วนใหญ่จะนิยมเขียนตัวหนังสือ 4 ตัว ที่มีความหมายกินใจ ทั้งในลักษณะไว้รำลึกหรืออวยพรลูกหลาน ป้ายผ้านี้มีอยู่ 2 แบบคือ ป้ายผ้าที่ทำจากผ้าห่มติดอักษร (เด็กปัก) จะมีผ้าหลายชนิด อย่างเช่น ผ้าขนหนู ผ้าสักหลาด ผ้าขนสัตว์ เป็นต้น ราคาจะแตกต่างกันไปตามชนิดของผ้า นั้น ๆ ลักษณะการประดับป้ายผ้าชนิดนี้ คือ แขวนเรียงอยู่บนเพดาน ส่วนป้ายผ้าอีกชนิดหนึ่งเป็นป้ายผ้าแถบขาวเขียนอักษรสีดำ (หมั่งเลี้ยง) ซึ่งจะเขียนอักษร 4 ตัวหรือมากกว่านี้ โดยแขวนในลักษณะแนวตั้งห้อยจากเพดานทิ้งชายผ้าให้ตกลงมาที่พื้น ถ้าหากเป็นป้ายผ้าชุดใหญ่ก็จะประกอบกัน 3 ผืน เรียกว่า เด็กปักหมั่งเลี้ยง คือจะมีผ้าห่มติดอักษร 1 ผืน และป้ายผ้าแถบขาวเขียนอักษรสีดำห้อยลงมาอีก 2 ผืน ซึ่งจะเขียนบอกว่าใครเป็นผู้ส่งด้วย

ขั้นสิบ พิธีไหว้ ลูกหลานจะทำพิธีไหว้เทพยดาฟ้าดิน โดยมีลูกชายคนโตเป็นผู้ทำพิธียกของ ถวายที่หน้าโต๊ะบูชา และลูกหลานคนอื่น ๆ จะนั่งเรียงกัน โดยแยกฝั่งชายหญิง ด้านฝ่ายชายจะ เริ่มจากลูกชายคนรอง ลูกชายต่อ ๆ มา ลูกชาย หลานในชาย และหลานนอกชาย ด้านฝ่ายหญิง เริ่มจากลูกสะใภ้ ลูกสาวคนโต ลูกสาวต่อ ๆ มา หลานในหญิง และหลานนอกหญิง สำหรับโต๊ะพิธีนี้จะตั้งไว้กลางแจ้ง เจ้าหน้าที่จะคอยบอกพิธี โดยเริ่มจาก

1. ไหว้ด้วยรูป
2. ไหว้ด้วยของหวานเจดีย์น้ำตาล
3. ผลไม้
4. กระดาษเงิน กระดาษทอง แล้วนำไปเผา

ขั้นที่สิบเอ็ด พิธีตอกตะปู พิธีนี้ลูกหลานต้องเชิญผู้ใหญ่มาตอกตะปูโคงศพ 4 ตัว ผู้ใหญ่ที่เชิญมานี้ ยิ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับมากเท่าไร งานศพนั้นก็จะได้หน้าได้ตา มาก เมื่อผู้ใหญ่ไหว้ฟ้าดินหลังจากลูกหลานไหว้เสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่จะเชิญเข้ามาในศาลาหน้าโคง ศพ ลูกหลานจะนั่งเรียงกัน ผู้ใหญ่จะไหว้ผู้ตายและรับค้อนจากเจ้าหน้าที่ ฝาโคงจะมีตะปู 4 ตัววาง ตรงสลักที่ต้องตอกตะปู จากนั้นผู้ใหญ่ก็จะตอกตามจังหวะที่เจ้าหน้าที่ได้ร้องเป็นกลอนจีน

สำหรับตะปูที่ตอกโคงจริง ๆ แล้ว มีอยู่ 4 ตัว ส่วนตะปูตัวอื่น ๆ นั้นเป็นการสมมุติว่ามี โดยการทำท่าที่ว่าตอกตะปู (ทั้งที่ไม่มี) ตรงกลางโคงข้างขวาข้างซ้าย ซึ่งรวมกันแล้วเป็น 6 ตัว เมื่อ เรียบร้อยแล้วลูกหลานก็จะนั่งเรียงแถว 2 ฝั่งหญิงชาย ทำความเคารพผู้ใหญ่ที่มาตอกตะปูให้จึง เสร็จพิธี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

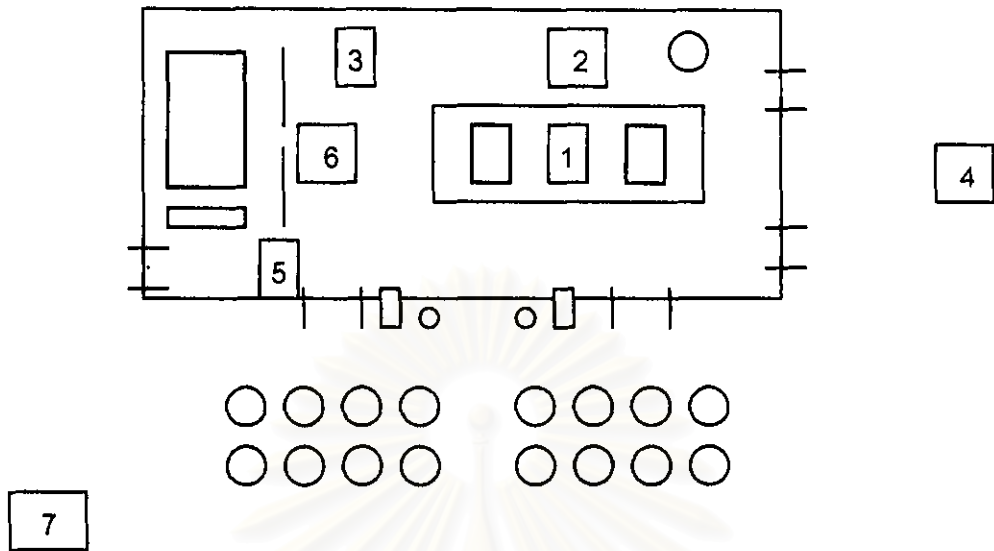
2. พิธีกงเต็ก

กงเต็ก มาจากคำว่า "กง" แปลว่า ทำ หรือ บำเพ็ญ และ "เต็ก" แปลว่า บุญกุศล กงเต็ก คือ การบำเพ็ญกุศล นั้นเอง พิธีกงเต็กเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยราชวงศ์จิ้น (ราชวงศ์ที่ปกครองจีน) ซึ่งเป็นธรรมเนียมนิยมที่ปฏิบัติกันทั่ว ญวนก็ได้รับวัฒนธรรมนี้มาด้วย ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า ผู้ที่ประกอบพิธีกงเต็กส่วนใหญ่หากไม่ใช่พระจีน ก็จะมีพระญวนมาประกอบพิธีแทนก็ได้เช่นกัน

การทำพิธีกงเต็ก เนื่องในวันตายนี้จะทำกันในทุก 7 วัน 50 วัน 100 วัน นับจากวันตาย โดยเมื่อครบ 7 วันนั้น จะต้องมีพระจีนผู้ทำพิธีมาประกอบพิธีอย่างน้อย 5 รูปขึ้นไป อาจเป็น 7-9-11 รูปก็ได้ และอย่างมากมีถึง 25 รูป ซึ่งเคยจัดขึ้นในพิธีกงเต็กหลวง ในครั้งที่สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีเสด็จสวรรคต สำหรับ 50 วันนั้น อย่างน้อยต้องมีพระจีน 9 รูป อย่างมาก 51 รูป และมีพิธีการเพิ่มเติมจากพิธีเมื่อครบ 7 วันอีกหลายอย่าง และเมื่อครบ 100 วันจำนวนพระผู้ประกอบพิธีก็จะเท่ากับตอนครบ 50 วันและมีพิธีการต่าง ๆ แบบเดียวกัน (สำหรับการเก็บข้อมูลที่วัดหัวลำโพงนั้นพบว่า มีการจัดพิธีกงเต็กเมื่อครบ 7 วันเป็นส่วนใหญ่ ในที่นี้จึงกล่าวไว้เพียงพิธีที่จัดขึ้นเมื่อตายครบ 7 วันเท่านั้น)

ในการประกอบพิธีกงเต็ก ต้องมีการจัดเตรียมโรงพิธีหรือห้องพิธีก่อน (ดังภาพในภาคผนวก ก) โดยสมมุติเป็นมณฑลเศียรสัมาพุทธจักร มีโต๊ะประดิษฐานรูปพระพุทธรูปปฏิมาอยู่ตรงกลาง เรียกว่า ลีแกเหม่านี้สุดใจ (พระสิทธิทัศนะ) รูปพระพุทธรูปอามิตาพุทธเจ้า อยู่ทางซ้ายเรียกว่า อ่อนิโถวสุดใจ องค์ทางขวาเรียกว่า ยกซือสุดใจ (พระโพธิ์ศพระพุทธร) สองข้างพระพุทธรูปและที่ด้านหลังเป็นภาพพระโพธิ์สัตว์ ต่าง ๆ เช่น ภาพทางซ้ายเป็นโผว เสี่ยงผ่อสัก หรือพระโพธิ์สัตว์แห่งการบุญ ทรงพาหนะช้าง ที่นี้ขวามีคว้นขึ้นมา ในมานครวันมีพระพุทธรูปปางสมาธิประทับบนดอกบัว อีกภาพหนึ่งเป็นภาพ หุ่นขี้ผ่อสัก คือพระโพธิ์สัตว์แห่งมนตรา ทางขวาพระพุทธรูปเป็นภาพ ติ้งจ้อ้วงผ่อสัก หรือพระโพธิ์สัตว์ผู้ดูแลนรกภูมิประทับสิงห์ มีภาพพระโพธิ์สัตว์กวนอิมและภาพพระโพธิ์สัตว์อื่น ๆ อีกหลายภาพ อย่างเช่น ภาพนรกสวรรค์ ภาพยมบาลกำลังพิพากษาโทษผู้ตาย เป็นต้น

ส่วนบนโต๊ะพิธีนั้นจะประกอบด้วย ของบูชา เทียน กระถางรูป บักช้อ และเครื่องดนตรีชิ้นเล็ก ๆ อื่น ๆ นานาชนิดของพระจีนจะวางเรียงกันอยู่ ส่วนจำพวกกลองใหญ่ ฆ้อง จิม ปี ซอ จะอยู่ข้าง ๆ หรือด้านหลังประจำพิธี

สำหรับขั้นตอนของพิธีงเด็ก และชื่อนั้นจะถูกปฏิบัติ และเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามแต่กลุ่มภาษาจีนที่แตกต่างกัน ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจึงนำเสนอเพียงบางพิธีกรรมที่สำคัญ หรือเป็นพิธีกรรมที่กลุ่มจีนแต่ละภาษาระทำร่วมกัน และแต่ละขั้นตอนส่วนใหญ่นั้น ไม่สามารถจัดเรียงพิธีก่อนหลังได้อย่างชัดเจน เนื่องจากมีการทำพิธีบางขั้นตอนซ้ำไปมาหลายครั้ง ผู้วิจัยพยายามเรียงลำดับได้ดังนี้

พิธีชุมนุมเทวดา เป็นพิธีแรกในการสวดทำพิธีงเด็ก เริ่มจากการตีกลองใหญ่เป็นการเปิดพิธี คนตรีปี่พาทย์จะบรรเลงไปเรื่อย ๆ พระจีนหรือแม่ชีทั้งเจ็ดรูปเริ่มบทสวดพร้อมเคาะ บักชื้อเป็นจังหวะ บรรดาลูกหลานจะนั่งและยืนไหว้ ในเวลากระทำพิธี โดยมีพระจีนผู้กระทำพิธีจะนำลูกหลานเดินไปตามจุดต่าง ๆ โดยเริ่มจาก จุดที่ 1 ไปจนถึงจุดที่ 6 ดังนี้

1. โต๊ะกลางห้องไหว้พระโพธิสัตว์
2. โต๊ะด้านหลังห้องไหว้พระพุทธรูปเจ้า
3. โต๊ะพระพุทธรูป
4. โต๊ะไหว้ฟ้าดินหรือเจ้าที่
5. โต๊ะไหว้บรรพบุรุษ
6. โต๊ะหน้าศพผู้ตาย
7. ที่เฝ้ากระดาษเงินกระดาษทอง

พิธีประกาศสวดพระพุทธรูป พระจีนจะอ่านรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้ตาย (สำหรับผู้หญิงจะดูจากเตี้ยบ ส่วนผู้ชายจะถูกจตรายละเอียดไว้ให้อ่าน) เพื่อจะเปิดทางสวรรค์ให้แก่ผู้ตาย โดยพระจะสวดมนต์ให้ "ม้า" นำความไปทูลบอกต่อ "เง็กเซียนฮ่องเต้" บนสวรรค์ก่อน แล้วพระจีนจะทำพิธีให้ "นก" ได้นำสารอันเป็นประวัติทั้งหมดของผู้ตายไปถวายอีกที โดยบอกว่า ขณะนี้กำลังมีพิธีงเด็กศพผู้ตายที่วัดอะไร ศาลาอะไร ผู้ตายชื่ออะไร เกิดที่ไหน ตายที่ไหน เป็นลูกใคร มีลูกมีเมียชื่ออะไร พระจีนจะนำหนังสือเสียไว้ที่ตัวนก ประพรมน้ำมนต์ ลูกชายคนโตยกนกที่มีสารเสียไว้ขึ้นไหว้ และนำนกไปเผา จากนั้นลูกหลานกราบพระ 3 ครั้ง กราบผู้ตาย 4 ครั้ง แล้วลูกหลานก็จะยกของขึ้นถวาย เป็นอันจบพิธี

พิธีเชิญวิญญาณ การเชิญดวงวิญญาณของผู้ตาย ให้มาประทับจากนั้นถามว่ามาถึงแล้วหรือยังด้วยการนำ "ชิ้นเค้า" คือเหล็กรูปหอยเชลล์คู่หนึ่งที่มีสายผูกเชื่อมกัน มาโยนถามซึ่งคำตอบเป็นไปได้ 3 กรณี คือ

1. ถ้าหล่นลงพื้นแล้วหงายหัว 2 แสดงว่าวิญญาณกำลังหัวเราะ ดีใจ (แต่ยังไม่ประทับที่หัววิญญาณ)
2. ถ้าโยนแล้วคว่ำหัว 3 แสดงว่าวิญญาณยังไม่มาถึง ก็จะให้ลูกชายคนโตไปเคาะโถงศพบอกให้พอมมา
3. ถ้าโยนแล้วคว่ำข้างหนึ่งหงายข้างหนึ่ง แสดงว่า วิญญาณได้เข้ามาสิงที่หัววิญญาณเรียบร้อยแล้ว

จากนั้นก็ทำพิธีต่อ คือ ให้วิญญาณมาเข้าพิธีอาบน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้าในห้องน้ำเด็ก โดยลูกชายจะเช็ดที่หัววิญญาณ โดยเอาผ้าชุบน้ำจากอ่างน้ำที่เตรียมไว้ เมื่อเสร็จแล้วลูกสะใภ้ต้องเป็นผู้นำอ่างน้ำไปทิ้งที่โคนต้นไม้ใหญ่ เพื่อเป็นการรับใช้ผู้ตายซึ่งเป็นพ่อแม่สามีตามประเพณี ถ้าไม่มีสะใภ้ก็เป็นหน้าที่ของลูกสาวไป อาบน้ำแล้วเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ เป็นเสื้อผ้าเด็กในหอกระต๊อช่าว หลังจากทีพระสวดและพรมน้ำมนต์แล้วก็นำไปเผา จากนั้นผู้ตายจึงรับประทานอาหารเจ

เมื่อผู้ตายต้องย้ายที่อยู่จากโลกมนุษย์ ไปอยู่กับบรรพบุรุษ ต้องจัดงานเลี้ยงฉลอง โดยลูกหลานจะจุดธูปเชิญบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มาร่วมงานเลี้ยงกินอาหารที่จัดไว้ที่โต๊ะไหว้บรรพบุรุษ (ดังภาพในภาคผนวก ก) ซึ่งจะมีอาหารคาวหวาน ได้แก่ หมู เป็ด ไก่ ดับ และปลา ขนมไหว้ 5 อย่าง ผลไม้ 5 อย่าง ก้นข้าว 5 อย่าง แก้วน้ำชาหรือเหล้า อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่าง อีกทั้งมีกระดาษรูปด้วย จากนั้นเมื่อไหว้เครื่องเซ่นเสร็จแล้ว ก็เป็นการไหว้กระดาษเงิน กระดาษทองและหีบเสื้อผ้า ซึ่งเป็นของฝากแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปก่อนหน้าผู้ตาย

พิธีทิ้งกระดาษวิญญาณ เป็นพิธีซึ่งแล้วแต่เจ้าภาพจะทำหรือไม่ก็ได้ การทิ้งกระดาษวิญญาณเป็นการทำทานแก่วิญญาณเร่ร่อน ไร้ญาติขาดมิตร ให้มารับของเซ่นไหว้ นอกจากการแผ่กุศลผลบุญไปให้แล้ว

การแสดงกายกรรม การแสดงที่จัดขึ้นให้ผู้ตายได้ชม ตามธรรมเนียมจีนนั้น การแสดงกายกรรมนี้ ผู้เป็นลูกเขยของผู้ตายและลูกสาวที่ออกเรือนไป จะเป็นผู้จัดหามาแสดงให้พ่อแม่ดู ก่อนที่จะไปสวรรค์ โดยลูกสาวจะจุดธูปไหว้บอกผู้ตาย แล้วแม่หรือพระจีนก็จะแสดงการรำรำที่ น่าตื่นตา ไม่ว่าจะเป็นการตีฉาบ การควงลูกไฟ การหมุนจาน เป็นต้น (ดังภาพในภาคผนวก ก)

พิธีข้ามสะพาน พิธีข้ามสะพานนี้มีตำนานดังนี้ สะพานที่จะใช้ข้ามนี้ถูกเรียกว่า "สะพานไฉ่ห่อเกี้ยว" หรือ "โคมสงสาร" แปลว่า การเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโลกนี้ของกิเลส ซึ่งมีอยู่ 4 อย่าง คือ กาม ภพ ทุจริต และ อวิชชา และเชื่อว่าสะพานไฉ่ห่อเกี้ยวหรือ โคมสงสาร นี้จะพาผู้ตายข้ามมหาสมุทรทั้งเจ็ดไปสู่สวรรค์ (ก๊วยชีกกิวเกี้ยว)

ดังนั้นผู้ตายเมื่อตายจะต้องข้ามสะพานไฉ่ห่อเกี้ยวนี้เพื่อไปยังสวรรค์ จึงมีการแสดงออกมา ในการทำงเด็กถึงความดีของผู้ตายว่าทำดี เมื่อตายแล้วจึงได้ไปสวรรค์ และความกตัญญูของลูกหลานที่ไปส่งผู้ตาย โดยพาผู้ตายข้ามสะพาน

การเดินทางพาดวงวิญญาณข้ามสะพานนั้น ลูกหลานผู้ตายจะต้องตั้งแถวเป็นแถวยาว ตามความสำคัญและความใกล้ชิดกับผู้ตาย นั่นคือเริ่มจาก

1. ลูกชายคนโตจนถึงคนเล็ก รวมทั้งลูกชายโตของลูกชายคนโต (ซึ่งคนจีนถือว่าเป็นลูกชายของผู้ตายด้วย)
2. ลูกสะใภ้ซึ่งถือว่าเป็นลูกสาวเพราะแต่งงานเข้าบ้าน และรับใช้พ่อแม่สามีอย่างใกล้ชิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต
3. ลูกสาวของผู้ตาย (เนื่องจากลูกสาวต้องแต่งงานไปอยู่กับครอบครัวคนอื่น ถือว่าเป็นคนนอก จึงจัดความสำคัญน้อยกว่าลูกสะใภ้)
4. ลูกเขย
5. หลานใน คือ ลูกของลูกชายผู้ตายโดยตรงและลูกของพี่น้องผู้ตายที่เป็นผู้ชาย ซึ่งลูกจะใช้แซ่เดียวกันกับผู้ตาย
6. หลานนอก คือ ลูกของลูกสาวผู้ตายและลูกของพี่น้องผู้ตายที่เป็นผู้หญิง ซึ่งจะใช้แซ่ต่างจากผู้ตาย

เริ่มพิธีด้วยการที่ลูกชายคนโตจุดธูปไหว้สะพาน หรือไหว้ที่โต๊ะผู้ตาย (ถ้าหากเป็นจีนแคะที่ไม่มีการข้ามสะพาน ซึ่งจะเป็นการโยนเหรียญใส่อ่างน้ำแทน) จากนั้นพระจีนเป็นคนนำพาเดินข้าม โดยพระจีนเดินนำหน้า ลูกชายคนโตถือกระดาษธูป ลูกชายคนรองถือโคมวิญญาณ เป็นต้น เมื่อข้ามสะพานลูกหลานต้องโยนเหรียญ และมีเผากระดาษเงินกระดาษทองด้วยทางด้านนอก สำหรับข้อห้ามเรื่องการข้ามสะพานนี้คือ ไม่ให้สตรีที่มีประจำเดือนขึ้นสะพาน แต่ให้เดินอ้อมสะพานแล้วโยนเหรียญแทน

เมื่อเดินข้ามมหาสมุทรทั้ง 7 แล้ว ลูกชายคนโตจุดธูปไหว้ 3 ดอก แล้วปักธูปลงกระดาษที่ถือมา จากนั้นพระจีนจะพาลูกหลานข้ามสะพานกลับมา โดยวางโคมวิญญาณทิ้งไว้ ถือว่าส่งวิญญาณจนถึงสวรรค์เรียบร้อยแล้ว

พิธีเผากระดาษ ในพงศาวดารเรื่อง "ฮวนถัง" ได้กล่าวถึง การเผากระดาษไว้ว่า มีพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งทรงพระนามว่า "พระเจ้าตี้ซี้ปิ่น" ครั้งหนึ่งพระองค์ลอบไป ดวงพระวิญญาณของพระองค์เสด็จไปยังอบายภูมิ นายนิรบาลก็ตรวจดูบัญชีตามระเบียบ เห็นว่า พระเจ้าตี้ซี้ปิ่นยังไม่สมควรแก่กาลที่จะสวรรคต นายนิรบาลจึงนำส่งพระเจ้าตี้ซี้ปิ่นกลับไปยังโลกมนุษย์ แต่ขณะที่นายนิรบาลนำพระองค์มานั้น มีพวกอสูรกายพากันมาอุครร่าพระองค์ไว้ พระเจ้าตี้ซี้ปิ่นทรงแปลงพระสุรเสียงร้องขึ้นให้นายนิรบาลช่วย

นายนิรบาลทูลตอบว่า "ข้าพเจ้าไม่สามารถช่วยพระองค์ได้ พวกอสุรกายเหล่านี้เป็นพวกที่อดอยาก หากพระองค์มีเงินทองก็โปรดแจกจ่ายให้กับเหล่าอสุรกายเหล่านี้เถิด แล้วอสุรกายเหล่านี้ก็จะปล่อยพระองค์เอง" พระเจ้าลิซิบีน ทรงตอบว่า "เรามีได้นำเงินทองติดตัวมาเลย แล้วจะเอาที่ไหนมาแจกจ่ายเหล่าอสุรกายพวกนี้เล่า"

นายนิรบาลจึงทูลพระเจ้าลิซิบีนว่า "มีราษฎรของพระองค์คนหนึ่งชื่อ เตียงเลียง มีอาชีพขายเต้าหู้ เมื่อค้าขายได้ก็เอาเงินมาซื้อกระดาษเงินกระดาษทองเผาทุกวัน แต่ไม่ได้อุทิศกุศลอันนี้ให้ใคร กระดาษเงินกระดาษทองที่เผานั้นกลายเป็นเงินอยู่ในออบายภูมินี้ 13 ครั้ง พระองค์โปรดหยิบยืมมาแจกจ่ายเหล่าอสุรกายนี้ก่อนเกิด แล้วพระองค์จะเล็ดจกลับไปได้" เมื่อพระเจ้าลิซิบีนฟังดังนั้นจึงยืมเงินนั้นมา 1 ครั้งเพื่อแจกจ่ายแก่อสุรกายที่อดอยาก เหล่าอสุรกายจึงปล่อยพระองค์ไป

เมื่อพระเจ้าลิซิบีนสิ้น พระองค์ทรงเล่าให้แก่พวกอำมาตย์ข้าราชการบริพารของพระองค์ จากนั้นทรงรับสั่งให้เรียก เตียงเลียง มาเข้าเฝ้า และเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ฟัง แล้วพระองค์ทรงพระราชทานเงินแก่เตียงเลียงครั้งหนึ่ง เป็นการใช้น้ำที่ยืมในออบายภูมิ

ในพิธีการเผากระดูกนั้น ลูกหลานจะต้อง ยกสิ่งของที่เผาขึ้นไหว้ จากนั้นเครื่องงเด็กไม่ว่าจะเป็นบ้าน ตู๋เย็น รถ ภูเขาเงิน ภูเขาทอง จะถูกเผาไฟ โดยมีพระจีนมายืนสวดมนต์อยู่ไม่ห่างจากบริเวณที่เผา พร้อมสั่นกระดิ่งไปด้วยขณะที่สวดมนต์ ซึ่งเชื่อว่าเป็นการสั่นกระดิ่งไล่ดวงวิญญาณพนนจร ที่จะมาแย่งกระดูกของผู้ตายให้ไปเสียนั่นเอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. พิธีส่งศพสู่สุสาน

การสร้างฮวงจุ้ยนั้น มีตำนานเล่ากันว่า ณ หมู่บ้านหนึ่งมีเศรษฐีผู้หนึ่งเสียชีวิตลง ทายาทเศรษฐีผู้นี้ได้ไปปรึกษานักปราชญ์ผู้รอบรู้ (ซินแส) ซึ่งนักปราชญ์ผู้นั้นได้แนะนำทายาทเศรษฐีว่า เต่าหินจะเข้าปากกว้าง 10 ปีต่อครั้งหนึ่ง หากนำศพของบิดาไปใส่ในปากเต่าแล้ว กระดูกจะกลายเป็นทองคำ และจะเกิดมงคลเป็นผลดี ร่ำรวยยิ่งใหญ่มาก ทายาทเศรษฐีจึงเกิดความโลภจึงทำตาม

กาลเวลาผ่านไป ทายาทเศรษฐีได้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายจนเกือบหมดตัว เพราะคิดว่าต้องรวยในไม่ช้า แต่ก็ไม่รวยสักที จึงเครียดแค้นซินแสที่บอกกับตนว่าจะรวย เขาได้ไปฟ้องเจ้าเมือง เพื่อเอาผิดว่าหลอกลวง ซินแสจึงนำโจทก์ที่มีศพที่กำลังจะกลายเป็นทองคำคืน ทายาทเศรษฐีเห็นดังนั้น ก็เกิดความเสียดาย และคิดฆ่าซินแสเพื่อไม่ให้ใครรู้ความลับนี้ โดยกะชนให้ตกทะเล แต่ซินแสหลบได้ทันตอนที่ ทายาทเศรษฐีจึงตกทะเลถึงแก่ความตาย ต่อมาซินแสได้ถ่ายทอดวิชาให้ลูกศิษย์สืบต่อมาจนปัจจุบัน

คำว่า "ฮวงจุ้ย" นั้นไม่มีปรากฏในภาษาจีน แต่สันนิษฐานว่า อาจเป็นการเรียกเพี้ยนมาจากคำว่า ฮวงจุ้ย ซึ่งเป็นภาษาแต้จิ๋ว แปลว่า "ภูมิพยากรณ์"

คนจีนนั้นเชื่อถือในเรื่องฮวงจุ้ยกันมากกว่า การเลือกที่อยู่การสร้างบ้านจะต้องเลือกที่อยู่ให้ถูกต้อง เพื่อที่จะช่วยเสริมให้ผู้อยู่อาศัยมีความสุข เจริญก้าวหน้า และความเชื่อนี้มิได้เป็นเพียงกับการอยู่อาศัยของคนเป็น แต่ยังรวมถึงที่อยู่ของผู้ตายด้วย การเลือกสุสานที่เหมาะสมจะทำให้ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ เจริญรุ่งเรือง มั่งคั่ง ต่อไป (ดังกล่าวไว้ในบทที่ 3 เรื่องความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ย)

การพิจารณาหาชัยภูมิฝังศพนั้น ทำได้ 2 วิธีด้วยกัน คือ

1. การใช้สายตาพิจารณาดู
2. การใช้เครื่องมือ อย่างเช่น ไม้เท้าแบบเข็มทิศ เข็มทิศวงกลมที่ซ้อนกันหลายวง ที่เรียกกันว่า "ล่อปิว" ในการช่วยตรวจดูฮวงจุ้ย

ส่วนใหญ่ชินแส (ผู้รู้) มักจะใช้ทั้งสองวิธีควบคู่กัน ตำแหน่งฮวงจุ้ยที่นิยมกันมาก คือด้านหน้าต้องมีน้ำ ด้านหลังต้องมีภูเขา จึงถือว่าดี เพราะคนจีนเปรียบน้ำว่า เป็นเงินทองและโชคลาภ ความอุดมสมบูรณ์ สำหรับด้านข้าง และด้านหลังเป็นภูเขาเพราะเปรียบภูเขาทางทิศตะวันออก เป็นมังกรเขียว ภูเขาทางทิศตะวันตกเป็นมังกรขาวคอยพิทักษ์ คุ่มครองไม่ให้สิ่งชั่วร้ายมารบกวนบรรพบุรุษนั่นเอง

สำหรับการตั้งหลุมฝังศพมักเลือกทำเลที่แห้งสนิท เพื่อป้องกันการเน่าเปื่อยของศพและโลงศพ โครงพื้นมักจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่หันหน้าออกสู่ที่มีน้ำ ด้านหลังเป็นภูเขา และมีด้านในแคบแต่ทางเข้ากว้าง สภาพแวดล้อมจะช่วยดึงดูดพลังให้ลูกหลานมีเจริญรุ่งเรือง

พิธีฝังศพมักจะกระทำในตอนเช้า ลูกหลานต้องเตรียมของมาไหว้ที่มีความหมายให้ลูกหลานเจริญ อย่างเช่น ต้นกุยช่าย ซึ่งมีความหมายว่า ให้ลูกหลานร่ำรวย ต้นฮวงฮวงและของ 5 อย่าง คือ ข้าวเหนียวขาว-ดำ เมล็ดถั่วเขียว-ถั่วแดง ลูกลำไยแห้ง เชื้อแป้งทำขนม ข้าวสาร ต้นฮวงฮวงนี้มีความหมายถึงความเจริญรุ่งเรือง ฮวงคือไฟ ความหมายคือ รุ่งเรืองโชติช่วง ฮวง แปลว่า เจริญ ส่วนของทั้ง 5 อย่างนั้น หมายถึง การเจริญงอกงามยิ่งขึ้น นอกนั้นก็มีการไหว้ของไหว้ อย่างเช่น โหงวแซ (เช่น หมู เป็ด ไก่ ปลา) โหงวเปีย (ขนมไหว้ 5 อย่าง เช่น ถั่วตัด ข้าวพอง) โหงวก้วย (ผลไม้ 5 อย่าง เช่น ส้ม กล้วย สับปะรด)

นอกจากของไหว้ผู้ตายแล้ว ลูกหลานจะต้องเตรียมของชำร่วยไว้ตอบแทนแขกผู้มาร่วมงานด้วย อย่างเช่น ผ้าขนหนู ผ้าเช็ดหน้า พร้อมด้วยด้ายแดง ซึ่งหมายถึง ความโชคดี ความเป็นสิริมงคล

แล้วทำการคารวะผู้ตาย (ดูจากภาคผนวก ก) ลูกหลานจะเรียงเป็นแถว 2 ด้าน ผู้ชายกับผู้หญิงขนานแขกผู้มาในงานทั้งหมด แล้วลูกชายจะเป็นผู้จุดธูปให้ประธานในการไหว้ และยกของถวายเรียงตั้งแต่ ข้าว กับข้าว ผลไม้ ไปจนถึง ขนม แล้วจะมีผู้บอกให้คำนับ 3 ครั้ง เป็นอันเสร็จการคารวะผู้ตาย

จากนั้นลูกหลานจะมานั่งไหว้ที่หน้าโต๊ะศพ ส่วนพระจีนจะสวดมนต์ และพรมน้ำมนต์ที่โลงศพของผู้ตาย จากนั้นยกโลงขึ้นรถเพื่อไปฝัง การเคลื่อนโลงนั้นมีความเชื่อว่า ทางที่โลงผ่านต้องโลงสะดวก และแขกที่มาในงานต้องหันหลังให้โลงศพ ห้ามมองโลงศพขณะเคลื่อนไปวางในรถ เพื่อที่ผู้ตายจะได้ไม่อาลัยอาวรณ์ด้านหลัง

เมื่อถึงเวลาเคลื่อนขบวนรถ พระจีนจะสวดลาก่อนออกเดินทาง รถนำหน้าขบวนเป็นรถของ พระจีน ตามมาด้วยรถขนส่งที่จะมีลูกชายคนโตอยู่ด้วย จากนั้นจะเป็นขบวนรถของลูกหลาน และรถของญาติผู้ตาย อีกทั้งแขกผู้มาร่วมงาน ก่อนออกเดินทางมีการเผากระดาษยันต์ที่หน้าวัด ขณะเดินทางจะมีการจุดธูปไหว้ และเผากระดาษเงินกระดาษทองทั้งข้างทางเป็นระยะ ๆ เพื่อเป็นการไหว้เจ้าที่เพื่อขอผ่านทาง เวลาข้ามสะพานจะมีการโยนเหรียญสดต่างคั้งไว้เพื่อเป็นการซื้อทางด้วย

เมื่อถึงสุสาน นำโลงขึ้นตั้งที่ศาลาเพื่อให้ลูกหลานได้บูชาอีกครั้ง และทำการคารวะเป็นครั้งสุดท้าย เวลानำโลงศพไปยังที่ฝัง ลูกชายคนโตจะเป็นคนยกกระดูกงูปลูก ลูกชายคนรองจะถือรูปผู้ตาย และก่อนเคลื่อนโลงทุกครั้งจะต้องเผากระดาษเสียก่อน

ฮวงซู่ยจะมีลักษณะที่ติดตามภูมิพยากรณ์ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น และที่หน้าฮวงซู่ยมีแผ่นหินสลักชื่อของเจ้าของ ในที่นี้อาจเป็นผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งได้เตรียมไว้ก่อนตาย โดยจะเขียนป้ายชื่อด้วยสีแดง ส่วนผู้ที่ตายแล้วจะเขียนด้วยสีเขียว (ดังภาพในภาคผนวก ก)

พิธีที่ฮวงซู่ย เริ่มจากพระจีนสวดพร้อมเคาะบั๊กฮือ ลูกเขยคนโตเผากระดาษยันต์ 3 แผ่น เจ้าหน้าที่โรงศพยกโลงลงหลุมที่ขุดเตรียมไว้ ลูกหลานจุดเทียนขาวที่นำมาจากวัด จุดธูปไหว้เจ้าที่ไหว้ผู้ตาย พระจีนสวด 1 จบ จากนั้นลูกหลานทำพิธีโยนเหรียญสดต่างคั้งหลุม ทั้ง 4 มุมของโลง และที่กลางโลง แล้วโยยดินใส่หลุมพอเป็นพิธี

ลูกชายคนโตนำทุกคนไปเขียนสีเขียวบนป้ายชื่อของผู้ตาย โดยระบายป้าย ๆ พอเป็นพิธี ลูกหลานถอดชุดกระดอบคืนร้านโรงศพ ส่วนชุดผ้าดิบจะเก็บไว้เพื่อเป็นสิริมงคล ผ้าประดับหน้างานศพ (ดังภาพในภาคผนวก ก) เสื้อผ้าของผู้ตาย จะถูกนำมาแจกจ่ายแก่ลูกหลาน ส่วนโคมแดงที่แขวนไว้ข้างโรงศพนั้น ให้ลูกชายและลูกเขยคนละคู่เพื่อนำไปบูชา โดยให้เอาใส่เชือกใส่ในโคมไฟแล้วจุดไฟสว่างตลอดเวลา ปัจจุบันได้มีการดัดแปลงนำหลอดไฟฟ้ามามาใส่แทน จากนั้นปิดพิธีด้วยการแจกทองจากเจ้าภาพ เพื่อเป็นของที่ระลึกจากผู้ตาย ซึ่งเจ้าภาพจะเป็นผู้จัดเตรียมไว้ให้ลูกหลานหรือญาติที่สนิทเท่านั้น

ขณะเดินทางกลับบ้าน รูปของผู้ตายจะถูกปิดหรือคว่ำหน้าลง เมื่อถึงบ้านแล้วจึงเชิญผู้ตายเข้าบ้าน โดยเอากระดาษสีแดงที่นำไปปิดไว้ที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ อย่างเช่นศาลพระภูมิ พระพุทธรูป เป็นต้น เขาออก มีการจัดของไหว้ที่หน้าบ้าน แล้วนำรูปผู้ตายไปตั้งที่หิ้งบูชา ของที่นำมาไหว้คือเทียนขาวที่นำมาจากวัด โหงวแห โหงวแก้ว และขนมอี๋ (ขนมบัวลอยลาคุ คนจีนเชื่อว่าเป็นขนมมงคลทานแล้วโชคดี)

หลังจากงานศพแล้ว มีการไว้ทุกข์ให้ผู้ตาย ซึ่งส่วนใหญ่จะนิยมไว้ทุกข์ 100 วัน และจะไหว้ผู้ตายทุก ๆ 10 วัน เป็นจำนวน 10 ครั้ง ละเว้นการไหว้ครั้งที่ 9 สำหรับการไหว้ครั้งที่ 3 ลูกหลานจะปลดเครื่องทุกข์ออกเปลี่ยนมาใส่ผ้าสี โดยล้างหน้าด้วยน้ำมนต์ใบทับทิม แล้วกินขนมอี๋เพื่อเป็นสิริมงคล ส่วนลูกสาวที่แต่งงานแล้วจะออกทุกข์ในการไหว้ครั้งที่ 6 ในการไหว้ครั้งนี้จะมีต้นกล้วย อีวงของลูกสาวเพิ่มเข้ามาในพิธีด้วย จากนั้นจึงมาไหว้ผู้ตายปีละครั้งในวันเซ็งเม้ง (ซึ่งตรงกับวันที่ 5 เมษายน ของทุกปี)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การแต่งกายในพิธีศพของผู้เข้าพิธีงเด็ก

การแต่งกายของผู้เข้าพิธีงเด็กจะแตกต่างกันได้ตามกลุ่มภาษา แต่ส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งในที่นี้ได้เรียงลำดับการแต่งกายไว้ดังนี้

จีนแต้จิ๋ว

ลูกชายจะใส่เสื้อผ้าด้านในเป็นผ้าดิบแขนยาว คาดผ้าปอที่แขน กับกางเกงขา กวียาว ด้านนอกทับด้วยเสื้อกระสอบมีเชือกคาดเอว สวมหมวกกระสอบทรงสูงห้อยลูกตุ้มกลม ๆ และถือไม้เท้าเล็ก ๆ ทำจากกิ่งไม้

หลานชายคนโตที่เกิดจากลูกชายคนโต จะแต่งกายเหมือนบิดาของตน

ลูกสาวกับลูกสะใภ้ใส่ชุดเหมือนกัน คือ เสื้อด้านในเป็นผ้าดิบแขนสั้น คาดผ้าปอที่แขน กับกางเกงขา กวียาว ด้านนอกทับด้วยเสื้อกระสอบมีเชือกคาดเอวห้อยถุงผ้าเล็ก ๆ (เรียกว่า "ตอเกี้ยว" แปลว่า ถุงเล็ก ในถุงจะวางเปล้าหรือใส่ของไว้ 5 อย่าง คือ ข้าวเปลือก งาหรือถั่วเขียว ลำไยตากแห้ง แป้งฟู และสตางค์) ถุงเล็กมีสีขาวสีเขียวสีแดง ซึ่งจะเป็นสีอะไร ขึ้นอยู่กับมณฑลของผู้ตาย และมีหมวกเป็นกระสอบสามเหลี่ยม

ลูกเขย ใส่ชุดขาวยาวไม่มีกางเกง มีผ้าขาวผืนยาวประมาณ 4 เมตร พันรอบท้อง แล้วเหน็บชายผ้าไว้ข้างเอว ใส่หมวกผ้าขาว คล้ายก๊าก

หลาน ใส่ชุดขาวทั้งชุด คาดผ้าสามเหลี่ยมสีขาวทรงสูง

จีนแต้

ลูกชายจะใส่เสื้อผ้าด้านในเป็นผ้าดิบแขนสั้น ไม่คาดผ้าปอที่แขน กับกางเกงขา กวียาว ด้านนอกทับด้วยเสื้อกระสอบมีเชือกคาดเอว สวมหมวกกระสอบทรงสูงห้อยลูกตุ้มกลม ๆ และถือไม้เท้าเล็ก ๆ ทำจากกิ่งไม้

ลูกสาวกับลูกสะใภ้ใส่ชุดเหมือนกัน คือ เสื้อด้านในเป็นผ้าดิบแขนสั้น ไม่คาดผ้าปอที่แขน กับกางเกงขา กวียาว ไม่มีถุงเล็กห้อย ด้านนอกทับด้วยเสื้อกระสอบมีเชือกคาดเอว และมีหมวกเป็นกระสอบสามเหลี่ยม

ลูกเขย ใส่เสื้อกับกางเกงแยกกันสีขาวทั้งชุด ไม่มีหมวก

หลาน ใส่ชุดขาวทั้งชุด

หมายเหตุ ในสมัยก่อน สำหรับการใส่เสื้อไว้ทุกข์ของคนจีนและนั้น ถ้าหากพ่อตาย ลูกชายจะใส่เสื้อโดยตลอดแขนด้านซ้ายเพียงข้างเดียว ถ้าหากแม่ตายจะใส่เสื้อโดยตลอดแขนด้านขวาเพียงข้างเดียว แต่ถ้าหากทั้งพ่อและแม่ตายทั้งคู่ลูกชายจะไม่ใส่เสื้อ โดยนำเสื้อมาผูกเข้าเอวไว้ แต่ปัจจุบันนี้การสวมเสื้อไว้ทุกข์ลักษณะนี้ ไม่ได้พบเห็นแล้ว

จีนไหหลำ

ลูกชายจะใส่เสื้อผ้าด้านในเป็นผ้าดิบแขนยาว ไม่คาดผ้าปอที่แขน กับกางเกงขาก๊วยยาวด้านนอกทับด้วยเสื้อกระสอบมีเชือกคาดเอว สวมหมวกกระสอบทรงสูงห้อยลูกตุ้มกลม ๆ และถือไม้เท้าเล็ก ๆ ทำจากกิ่งไม้

ลูกสาวกับลูกสะใภ้ใส่ชุดเหมือนกัน คือ เสื้อด้านในเป็นผ้าดิบแขนสั้น ไม่คาดผ้าปอที่แขน กับกางเกงขาก๊วยยาว และมีหมวกเป็นกระสอบสามเหลี่ยม

ลูกชาย ใส่เสื้อกับกางเกงแยกกันสีขาวทั้งชุด

หลาน ใส่ชุดขาวทั้งชุด

สำหรับจีนกวางตุ้ง จีนฮกเกี้ยน และจีนอื่น ๆ นั้น พบว่ามีการแต่งกายที่เป็นพื้นฐานใกล้เคียงกับจีนแคะและไหหลำ คือ

ลูกชายจะใส่เสื้อกับกางเกงกระสอบ มีหมวกทรงสูงกับไม้เท้าเล็ก ๆ ทำจากกิ่งไม้

ลูกสาวกับลูกสะใภ้ใส่ชุดเหมือนกัน คือ เสื้อกับกระโปรงและหมวกที่มีลักษณะทรง 3 เหลี่ยม เป็นผ้ากระสอบ มีเชือกคาดเอว ถ้ามีท้องอยู่ไม่ต้องคาดเชือก ส่วนลูกสาวที่ยังไม่แต่งงานก็สามารถใส่กางเกงได้

ลูกชาย ใส่เสื้อกับกางเกงสีขาวทั้งชุด

หลาน ใส่ชุดขาวทั้งชุด

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย